Ilkka Haahtela, Helsingin kaupunki
6.4.2022

O 31/2022 vp

O 31/2022 vp ukrainalaisten pakolaisten työluvat ja työllistyminen Suomessa

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Helsingin kaupungin asiantuntijaa kuultavaksi sekä asiantuntijalausuntoa liittyen ukrainalaisten pakolaisten työlupiin ja työllistymiseen Suomessa.

Työluvat

Maahanmuuttovirastosta saatujen tietojen mukaan oleskeluluvan tilapäisen suojelun perusteella saa n. 4 viikon päästä sen hakemisesta. Luvan saaminen on edellytys työskentelylle Suomessa. Neljän viikon aika sisältää oleskelulupakortin saamiseen liittyvän ajan. Helsingin kaupunki näkee tärkeänä, että neljän viikon aikaa tulee lyhentää. Tulee myös selvittää ja ohjeistaa selkeästi, voisiko työnteon aloittaa heti oleskeluluvan saatuaan, vaikka oleskelulupakorttia ei olisi annettu asiakkaalle. Osa ukrainalaisista haluaisi työllistyä erittäin nopeasti Suomeen saavuttuaan, työ tukee sekä toimeentuloa että ennen kaikkea tuo mielekästä tekemistä ja ajateltavaa arjen tueksi.

Työllistyminen

Ukrainalaisten tilanne vaihtelee suuresti, joten työllistymiseenkin tarvitaan hyvin monenlaisia palveluja. Osalla on suoraan työmarkkinoille soveltuva osaaminen ja välitön mahdollisuus työllistyä, osalla työllisyyspolut edellyttävät osaamisen lisäämistä tai perheen tilanteen tukea, esim.varhaiskasvatuksen palveluja. Olisi tärkeää, että jokaista pystyttäisiin neuvomaan ja ohjaamaan Suomen työmarkkinoille, sillä tulijat ovat usein hyvin haavoittuvassa asemassa ja epätietoisia työmarkkinoista. Neuvonta ja ohjaus tulisi tehdä julkisena palveluna, jotta pystytään auttamaan ukrainalaisia työmarkkinoille turvallisesti ja heidän ammattitaitoaan hyödyntäen. Yhteiskunnan ja henkilön etu ei ole se, että henkilöt ohjataan heikosti osaamista vastaaviin työtehtäviin tai hyvin heikoilla työehdoilla suhteessa heidän mahdollisuuksiinsa työmarkkinoilla. Samaan aikaan jokaista tulee tukea mahdollisimman nopeaan työllistymiseen.

Haasteena julkisen palvelun neuvonnalle on asiakkaan status. Ilman kotikuntaa asiakkaat kuuluvat TE-toimiston asiakkaaksi, mutta TE-toimisto ajattelee asiakkaikseen vain heille työttömäksi rekisteröityneitä. Koska ukrainalaisten toimeentulo tulee ilman työttömyyteen liittyvää sosiaaliturva, heillä ei ole sosiaaliturvasta tulevaa ohjausvaikutusta rekisteröityä TE-toimiston asiakkaaksi. Koska TE-toimistolla ei myöskään ole ukrainalaisille soveltuvaa neuvonta- ja ohjauspalvelua työllistymisen edistämiseksi, ukrainalaiset eivät juuri ole TE-toimiston asiakkaiksi rekisteröityneet. Muut vieraskieliset työttömät ovat pääosin kuntakokeilualueilla kuntien asiakkaina ja

vieraskielisten neuvonta-ja ohjauspalveluja on rakennettu kuntiin. Suurin haaste on tavoittaa ukrainalaiset ja tukea heidän työllistymistään neuvonta- ja ohjauspalveluilla.

Ukrainalaisten tavoittaminen, heille tiedottaminen ja heidän neuvontansa tulee kyetä rakentamaan yhteistyössä verkoston kanssa. Toimijoita on useita ja työllistymisen edistäminen on koordinoitu heikosti. Haasteena on se, että ukrainalaiset eivät saa kotikuntaa, vaan heidän työllistymistä ja kouluttautumista edistävät palvelut ja kytkeytyvät voimakkaasti kuntien palveluihin ja edellyttävät uudenlaisia palvelutapoja niin ukrainalaisille kuin yrityksillekin.

Helsinki on ratkaissut neuvontapalvelua tuomalla englannin/ukrainan-kielistä työllisyys/koulutus/yrityksen perustamis-neuvontaa ukrainalaisten yhdistyksen ylläpitämään Ukraina-apukeskukseen, jossa vierailee päivittäin n.150 ukrainasta tullutta ja kytketään neuvontaa järjestön ylläpitämiin nettivuihin. Jatkossa neuvontaan pyritään liittämään yrityskumppanuuksia, mm.kauppakamarin verkosto Start up-refugees järjestön kanssa tehtävänä yhteistyönä. Tämä esimerkki kertoo siitä, että ukrainalaisten tilanne poikkeaa monin tavoin julkisten työllisyyspalveluiden muiden asiakkaiden tilanteesta, mutta neuvonta-ja ohjauspalvelu tulisi silti pystyä organisoimaan saavutettavaksi ja yritysten laaja sitoutuminen työllistämiseen hyödynnettyä. Useat toimijat toimivat samaan aikaan yritysten tai ukrainalaisten tukena työllistymisen edistämiseksi. Toiminnan tehokkuus edellyttää asiakkaiden nopeaa tavoittamista, neuvontaa sekä yritysten tarpeisiin matchaamistä. Tällainen verkoston rakentaminen on tärkeää ja soveltuu kaupungin rooliin. Selkeät vastuut, verkoston koordinointi, yleisen toimivallan avulla rakennettavat palvelut ja toimintatavat sekä työllisyyspalvelujen täysimääräinen hyödyntäminen tukisivat tehokkaan toimintatavan syntymistä. Kaupungeille tulisi ohjata resurssia ja vastuuta neuvonnan ja ohjauksen verkoston rakentamisesta.